

Gamle Gravstene i Tune Herred.

Ved Lærer V. Mortensen, Karlslunde.

Rundt om, i og ved vore Kirker, findes nogle gamle, flade Gravstene, af hvilke de fleste i Tidens Løb er blevne saa slidte ved, at der er gaaet hen over dem, at Indskriften er helt eller delvis borte; de fortæller kun, at de engang i gamle Dage blev lagt som Dække over Grave, hvor ærlige og agtbare Mænd og dydige Kvinder fik den sidste Hvile. Men mange af Stenene bærer endnu læselige Indskrifter, og disse Stene er saa interessante, at de alle burde bevares. De er som smaa Blade i Egnens og Tidens Historie og har derfor Krav paa at blive paaagtede i Stedet for ringeagtede, saaledes som Tilfældet ofte har været. En stor Mængde gamle Stene er gaaet til Grunde, ført bort fra Gravene, slaaede itu, brugte til Trapper, Kantsten, Stenkister, Gulvfliser o. lign., og derved er mange Blade revne ud af Egnens Historiebog, mangt et Minde lagt øde, ligesom jo ogsaa Gravfreden er bleven krænket. De gamle Tidens Folk har da ogsaa ofte udtalt deres Ønske om, at Stenene maatte faa Lov til at ligge urørte; mildt og venligt udtales det i disse Linier (Ferslev Kirke):

„Min Ven, jeg beder dig, lad ligge disse Steene;
du finder ingen Skat, men idel tørre Beene.“

Mere bestemt udtales Ønsket paa en Sten i Taarnby:

„Berøv os ikke denne Steen,
men lad den ligge stille
og dække bode vore Been,
det er vor sidste Ville.“

Og strengt og alvorligt siger en anden Taarnbysten:

„Den, som ranne vil vor Dyne
af vor Seng, vi hviler i,
alle lader hand sig syne
obenbar for Røveri.“

Eet er det at ønske, et andet at faa Ønsket opfyldt. Hvert Kirkesogn vil kunne fortælle om „ranede“ og „røvede“ Stene; men heldigvis ses det da ogsaa mange Steder, at man har vist Forstaaelse af Stenenes Betydning, idet de med Omhu er rejste i eller udenfor Kirken, anbragte saaledes, at de er skaanede for Slid; bedst bevares de inde i Kirken, da Tagdryp, Mos og Lav, Færdsel med Redskaber og andet i Tidens Løb vil beskadige dem, der anbringes udenfor.

Hvad fortæller saa disse Stene os? De viser os, at alle, der kunde, gerne vilde ære de døde ved at sætte dem et solidt og varigt Minde. De fortæller et lille Stykke Personalhistorie, lærer os den Tids Sprogbrug (Stave-maade) og Tankesæt; de udviser alvorlige Tanker om Liv, Død og Opstandelse; de udtaler et levende Haab om et evigt Liv, et inderligt Ønske om en glædelig Opstandelse; de lærer os, at der dengang var almindelig Trang til at udtrykke sine Følelser i Poesi, naar man stod overfor det alvorligste af alt: Liv og Død; vi møder ogsaa Kunsten, som den kunde øves i det haarde Materiale af Folk, der vel efter vore Begreber ikke var egentlige Kunstnere; ofte ses smukke Mønstre hele Stenen rundt, sirlige Ornamenter og kunstfærdige Navnetræk. Og endelig aabenbarer Stenenes Udsmykning en levende Sans for Symbolik. Meget almindelig ses i Stenenes Hjørner Billeder af Evange-

Blomster fra en gml. Gravsten.

(Karlslunde).

Fotograferede Gipsafstøbninger.

listerne eller deres Symboler: Engelen¹⁾, Løven, Oksen og Ørnen. Ogsaa symbolske Blomster anvendes: Rosen som Tegn paa Lidelse og som Minde om Jesus som Verdens dejligste Rose; Solsikken, der minder om Dagen og Lyset, Livets Sol; Valmuen som Udtryk for Dødens Søvn, og Lillien som Opstandelsens Blomst. Et saadant Blomstersprog har jo sin Skønhed. En Valmue, en Lillie, en Rose og en Solsikke kan da paa en Gravsten udtrykke disse Tanker:

Valmue: Sov rolig her i Dødens Favn,
 Lillie: staa herlig op i Jesu Navn!
 Rose: Jeg haabe vil, hos Jesus Krist
 Solsikke: du leve skal i Lyset hist.

¹⁾ eller Mennesket (se Ezekiel 1. 10).

Endelig ses ogsaa den afdødes B o m æ r k e, og som Tegn paa Forkrænkelighed og Aand: Korslagte Knokler eller et Dødningehoved med Vinger; af og til en Sommerfugl der svæver over sit Puppehylster.¹⁾

Naar vi tænker paa alt dette, saa synes jeg, der er Grund til at skaane og bevare de gamle Gravstene og se paa dem med den Alvor og Forstaaelse, som de fortjener.

I Tune Herred findes endnu en Del gamle Gravstene; men der har været mange, mange flere; derom vidner gamle Folks Udsagn, saavel som de mange Brudstykker, der findes i Byerne ved private Huse.

I. KILDEBRØNDE. 1. I Kirkens Kor ligger i Retning Øst—Vest en stor Sten, 230 × 150 cm, lagt 1674 over Oluf Pedersen, Kjøge Kro (som laa ud mod Stranden). Knæfaldet om Alteret gaar nu ud over Stenens nederste Part. Stenen er godt bevaret. Dens Indskrift ses S. 66.

2. Lidt nedenfor Kortrappen findes en Gravkarm af Træ, 297 cm × 144 cm, fyldt ud med graa Fliser, hvori et Kors af sorte Fliser. Det er Præsten Knud Gamborgs Grav; der er ingen Indskrift paa Graven, men paa Kirkens Nordvæg er et mærkeligt Mindesmærke: En bugtet, sort Stentavle i Sandstensramme; foroven Døden med et Timeglas i venstre Haand, den højre holder „Bladet“ med følgende ejendommelige Indskrift:

Vaer paa den Fromme, giv agt paa den Oprigtige.

Mag: KNUD FRIDERICHSEN GAMBORG,

Fra det første gik det Ham vel til det sidste.

I Kjøbenhavn blev Hand født, og kom i Christnes Tal 1678.

I boglige Kunster opfødt, og kom i Studenteris Tal 1693.

Lyst til at lære selv drev Ham til Fremmede Lande 1699.

Lyst til at lære andre drog Ham til Fæderne Landet 1701.

¹⁾ Paa mange Stene læses en Formaning eller Paamindelse til dem, der læser Indskriften; derpaa vil det følgende give Eksempler.

Gud gjorde Ham dygtig til Lærestanden og satte Ham til
 en Hyrde
 For GREVE og KILDEBRØNDE Meenigheder 1703.
 Gud gjorde Ham lykkelig i Ægtestanden og satte Ham til
 et Hoved

For MAD. KAREN WILLADZDATTER 1704.

Med Hende levede Hand kierlig udi 11 Aar,

Uden Hende eenlig udi 32 Aar,

Hos Hende nu herlig uden Tiid og Aar.

Hans Aar var mange naar de betragtes efter Tiden,
 69 Aar levede Hand,

Men endnu fleere, naar de agtes efter Dyden,

Ti især prydede Hand

Embedet med Lærdom,

Lærdom med Guds frygt,

Guds frygt med Kierlighed,

Kierlighed viiste Hand megen mod Alle,

Af alle meere mod de Troende,

Af de Troende mest mod hans Hustrue og Børn,

Af Børn saae Hand med Glæde 3 Sønner og 2 Døttre leve,

Men ikkun een Søn saae med Graad, Hand Døde

Aar 1747.

Nysgiærig Vandrings-Mand vil Du og dette viide,

Hvorfor min Faders Liig blev lagt paa dette Stæd,

Da tænk de Dødes Been kand ingen Vaade liide,

Nok vi i dette Liv skal svømme i Fortræd.

Pastor Villads Olafsen, død i Greve 7. Juni
 1712, blev begravet i Kildebrønne; hans Epitaf nævnes i
 1761, men er nu forsvundet.

3. Udenfor Vaabenhusdøren ligger en halv Sten af
 rødlig Farve med følgende Indskrift:

I. H. S.

DISLIGESTE HVILER HER OC
 HANS KIERRE HUSTRO ERLIG
 OC GUDFRYCTIG QVINDE
 MARGRETE LAVRITZDAATER

SOM DØDE DEN 8 IVNIVS
AN 16 . 8 GVD GIFVE DEM
EN GLEDELIG OPSTANDELSE

Højde 14 cm.

De tre Bogstaver I. H. S. hentyder til Frelserens Navn paa Græsk: IHSOYS. (Mån har ogsaa givet dem Udtydningen In Hoc Salus, „Heri er der Frelse“, og Jesus Hominum Salvator, „Jesus, Menneskenes Frelser“. I Sverige læser Almuen dem gerne saaledes: „Jesus, Herrens Søn“. Alle Udtydninger peger paa Jesus.) Disse Bogstaver ses ret almindelig paa Gravstene; og de skjuler Tanken om Jesus som Livets Herre og Sejrherr over Døden. Ordet „Disligeste“ paa denne Sten fortæller, at Stenens anden Halvdel har baaret Indskrift over Margrethes Mand. Nederst ses et B o m æ r k e; og det er mere end sandsynligt, at der ogsaa har været et paa den anden Halvdel; men hvor er den nu henne?

II. GREVE. Paa Kirkegaarden har ligget mange flade Gravstene, som nu alle er borte. I et Hus nær Kirken ligger en stor, udslidt Sten, brugt som Gulvsten i Vaskerhuset. Skolens Trappe er aabenbart dannet af Gravsten, og om det gamle Møddingsted skal andre have staaet som Kant. Paa „den lille Gade“ ligger et Stykke Gravsten over en Stenkiste. I Kirkens Vaabenhus ligger en Stump med denne Indskrift:

HER VNDER LIGER BEGRAFVEN
ERLIG OCHIG KVINDE
INGER PEDERSON SOM DØDE
ANNO 1652 DEN . . . AVGVSTI OCH
VAR HVN BARNFØD IBECH

Den er kun lagt her som almindelig Gulvsten; har rimeligvis ligget paa Kirkegaarden; det samme er Tilfældet med en stor, noget slidt Sten fra 1653; den ligger i N.—S., er knækket og bærer følgende Indskrift:

HERVNDER LIGER BEGRAFVEN ERLIG OC
 VELACT MAND SALIG OLUF NELSEN BARNFØD
 I VENTERVP 1578 OC DØDE SALIG I HERREN
 DEN 28 AVGVSTI 1653 I SIT ALDERS 75 AAR
 DISLIGEST HVILER HER VNDER HANS SALIGE
 HVSTRV ERLIG OC GVDFRYCTIG QVINDE
 ANNA OLVFSDAATTER FØD I CARLSLVND
 1585 OC FIK IT SALIGT ENDELIGT DEN 12
 MARTII 1653 I SIT ALDERS 68 AAR OC
 HAFVF DISSE SALIG MEN..... I
 VENTERVP OC LEFVET ER
 LIGT EGTESKAB TILSAMMEN OC
 ERE VELSIGNEDE MED
 OC TRE DØTTRE GVD GIFVE DENNEM
 MED ALLE VDV..... EN
 OC ÆREFVLD OPSTANDELSE

DENNE STEN HAFVER DERIS
 BØRN OC SVOGRE TIL DE...
 FORÆLDRIS ÆRE OC
 KOSTET OC HOK DEM OC DERIS
 ARVINGER TIL ROS

Paa Vaabenhusets vestlige Væg er opstillet en stor, dobbelt Sten, 186×150 cm, med latinsk Indskrift. Over denne et Billede, der viser Jesu Opstandelse og to knælende Præster, en paa hver Side; ved ham til højre en (mindre) Kvindeskikkelse og et spædt Barn.

I Hjørnerne ses Evangelisternes Symboler og Navne. Denne Sten laa i Kirkens Gulv til 1888, da den blev sat her ud. — Indskriften lyder saaledes:

Venstre Felt:

PRO TUENDA MEMORIA
PRÆDECESSORUM

DN. MICHAELIS MATTHIÆ BUTROPII

DN. ERICI MAGNI BLECHINGI

QVORUM ILLE AN. 1644 D. 4 MAII HIC AN. 1661

D. X OCTOB. PLACIDE IN DOMINO OBDORMIVIT

IUNCTA SCIES, LECTOR, PASTOZ HEIC MEMBRA

DUOZ

HIC GENER ET VELUTI FILIUS ILLE PATER

BIS CONIUX SENIOR BIS QUINA PROLE BEATUS

BIS SEX LUSTRA OBITUM VIDERAT ANTE SUUM

QVI PER TRIGINTA SACRA NUNC TRACTAVERAT

ANNOS

LAVDATUS PASTOR PRÆPOSITUSQVE SIMUL

SCIRE CUPIS QVALIS FUERIT SUCCESSOR ERIC

DOCTRINA PRÆSTANS VIR PIETATE GRAVIS

FILIOLOS BINOS INTER SEX PIGNORA LECTI

HOC SECUM TUMULO CONDIDIT IPSE SEQVENS

ADDIDERAT OCTO LUSTRIS TUNC QUATUOR ANNOS

MUNERE AT IN SACRO PLUS MINUS OCTO DECEM

HISCE LEVES CINERES NUNC ERGO PRECARE

MINISTRIS

QVORUM SEMPER ERIT NESCIA FAMA MORI

VACUÆ LAPIDIS PARTI HÆC INSCRIBI CURAVI

VILHADUS OLAI ROESCHILD SUCCESSOR

DN. ERICI IN OFFICIO ET CONIUGIO

Højre Felt:

EPITAPHIUM

PIÆ ET HONESTÆ FOEMINÆ

CHRISTINÆ IOHANNIS F. ROSCK.

QVÆ 4 CONIUGII, CUM MARITO DE

SIDERATISS. DN. MICHAELE MATTHIÆ

B. ET 24 ÆTATIS SUÆ ANNO, IN SPE FIDE

QVE I. C. 7.7 BRIS, AN. 1619. PIE OBDORMIVIT

CONIUGIS HAC CORPUS TENUI DECUMBIT ARENA
 MENS VERO COELI GAVDIA VERA TENET
 QVÆ FUIT UT PIA CHARA DEO SIC GRATA MARITO
 LÆTIS QVE IN FATIS TRISTIBUS APTA COMES
 HÆC PROPRIO SOBOLIS BINÆ SOCIATA MARITO
 MATER FACTA BREVI PIGNORA CHARA MANENT
 HANC ETENIM SOBOLEM BINAM PRIUS ABSTULIT
 ATROX

HEV DOLOR ANTE DIEM MORS PROPERATA NIMIS
 MORS PROPERATA NIMIS MATREM POST SÆVA
 NECAVIT

OPTATI RUMPENS VINCULA CASTA TORI
 UNDE ERGO QVÆRAM SOLATIA VIVA DOLORI
 IN CHRISTO QVOCUM MORS EA VITA MERA EST
 VITA SALUS NOBIS FACTUS QVIA MORTE

RESURGENS
 SUB VITÆ FUIT HIS PRINCIPE DULCE MORI
 ET MIHI DULCE MORI TANDEM ME UT CONIUGIS
 ÆQUE

CONSORTEM SPEREM SIC TUMULI UT THALAMI

M. M. P.

I Kanten:

Foroven:

EGO SUM RESURRECTIO ET VITA

Til højre:

QVI CREDIT IN ME ETIAM SI MORTUUS FUERIT
 VIVET

Forneden:

QVI VIVIT ET CREDIT IN OMNIS QVI

Til venstre:

ME NON MORIETUR IN ÆTERNUM. IOAN XI

I Oversættelse (velvilligt givet af Hr. Pastor Glahn, Snoldelev) fortæller Stenen følgende:

Venstre Felt: „Til Bevarelse af Mindet om For-
 mændene Hr. Mikkel Matthias' Søn fra Butterup (og)

Hr. Erik Magnus' Søn fra Blekingen, af hvilke hin i Aaret 1644, den 4. Maj, og denne i Aaret 1661, den 10. Oktbr., stille i Herren er hensovet. Forenede, maa du vide, o Læser, er to Præsters Legemer her, denne var Svingersøn og ret som en Søn, hin var Fader. 2 Gange gift var den ældre, i lykkelig Besiddelse af 2 Gange femfoldigt Afkom; 2 Gange 6 Lustra (d. e. 60 Aar) saa han før sin Død, og havde han nu i 30 Aar haft det hellige Embedes Varetagelse som priset Pastor og Provst tillige. Ønsker du at vide, hvordan Efterfølgeren Erik har været: En i Lærdom fremragende, i Fromhed værdig Mand. Smaa-sønner tvende, udaf 6 Ægteskabets Panter, med sig i denne Grav gemte han, følgende selv; han havde da føjet til 8 Lustra 4 Aar (d. e. 44 Aar), men i sit hellige Kald omtrent 18. Om en let Aske (d. e. en god Opstandelse) bed altsaa nu for disse (Herrens) Tjenere, hvis Ry altid vil forblive ukendt med at dø.

Paa den tomme Plads af Stenen har ladet dette indskrive jeg Villads Olafs Søn fra Roskilde, Efterfølger af Hr. Erik i Embedet og i Ægteskabet.“ (Om Villads Olafsens Grav se Kildebrønde.)

Højre Felt: „Epitafium over den fromme og hæderværdige Kvinde Christine Hansdatter fra Roskilde, som i det fjerde Aar af hendes Ægteskab med den (af hende) elskede Ægtefælle Hr. Mikkell Matthias' Søn (fra) B(utterup) og i hendes Livsalders 24de Aar i Haab og Tro paa J(esus) C(hristus) den 7de September Aar 1619 front er hensovet. Ægtefællens Legeme hviler her under det tynde Jorddække, men hendes Sjæl besidder Himlens sande Glæder. Hun var, som from og kær for Gud, saaledes ogsaa dyrebar for sin Mand, i glade og i svære Dage hans fuldtro Livsfælle. Hun var i Ægteskab med sin Mand til tvende Børn bleven Moder, men kun kort har levet (disse Ægteskabets) kære Panter, thi begge disse Børn bortrev først — ak frygtelige Smerte! før Tiden den altfor hastige Død. Altfor hastige Død derefter grumt Moderen dræbte, brydende sønder det glade Ægteskabs kyske

Baand. Derfor vil jeg da søge den levende Trøst for (min) Smerte i Christus, med hvem Døden selv er det fulde sande Liv; Liv og Frelse er for os han bleven, fordi han opstod fra Døden. Under Livets Fyrste var for dem det sødt at dø. Ogsaa for mig sødt at dø engang! Maatte jeg (om mig) haabe at være hendes meddelagtige, (saaledes) i Gravkamret som i Brudekamret!“ M M P (Mikkel Matthias' Søn, Pastor.)

I Kanten af Stenen staar paa Latin: Joh. 11. 25. 26.: „Jeg er Opstandelsen og Livet; den, som tror paa mig, skal leve, om han end dør. Og hver den, som lever og tror paa mig, skal i al Evighed ikke dø.“

Lige inden for Kirkedøren ligger i Gulvet i N.—S. en meget smuk Sten over Præstefruen Bodel Wallø, død 1620. Hele Stenen, 190×100 cm, omgives af en smuk Bort, forneden et Dødningehoved, hvorover Timeglas og Vinger. Indskriften er:

HER LIGGER BEGRAFVEN ERLIG
 OC GVDFRYCTIG QVINDE, BODEL
 PEDERS. DATTER, FØD PAA SAMSØ
 AN. 1556. SOM DØDE HER I GREFVE
 AN. 1620. 17. IUN. EFTER HVN
 HAFDE I ERLIGT OC GAAT ECTESKAF
 GVDELIG OC VEL LEFT, FØRST
 MED ERLIG OC VEL ACT MAND
 ANDERS CLAVSON BORGER I RO
 SKILD, I 9 AAR. OC HAFDE 3
 BØRN SAMMEN, SOM OC ERE
 DØDF. OC SIDEN MED HÆDERLIG
 OC VELLERT MAND HER HANS
 PEDERSØN WALLØ, FOORDVM
 SOGNEPRÆST TIL DISSE SOGNE
 I 22 AAR. OC HAFDE EN DAATTER
 TILSAMMEN SOM HER HOS HVILER,
 GVD UNDE DENNOM ALLE EN
 GLÆDELIG OPSTANDELSE

Da der er Tæppe over Gulvet, er det at haabe, at denne Sten kan blive bevaret, skønt den ligger saa udsat. Forover er der slaaet en Flis af.

I Koret foran Knæfaldet, med Fodenden mod Syd, en Sten, 144×80 cm, over Kirsten Hansdatter, død 1688. Den er en Del slidt. Indskriften er meget vemodig:

GACK LESER OC BETENCK DIN WSELLEDH OC MØYE

HERVNDER HVILER DYDIG OG GVD
 FRYCTIGE MATRONE KIRSTEN
 HANSDAATER BARNFØD I KIØGE
 SOM I AAR HAFDE TR
 OLIGEN HOS FORNEMME GOTFO
 LK . . . VÆRET I TIENESTE
 FRVE CANCELER
 ENS MARGRETE GEDE PAA
 GEDESDAHL I .. AAR GIFT
 MED FRVENS FVLD
 MECTIG . . . AB DEN ACTBAR
 OC VELFORNEMME MAND HEN
 NING OC AFLEDE MED HA
 NEM (EN SØN) SOM BLEF DØD
 FØD (OC SOM) HVILER HE
 RNEDE HOS SIN MODER EN
 SMERTENS SØN EFTER HVIS FØ
 DSEL MØDEREN INGEN HEL
 BRED HAFDE . HVN LED MEGEN PII
 NE (IND)TIL HVN SAL
 IGEN I HERREN HENSOF ANNO 1688
 DEN I SIN ALDERS
 47

AAR

BER SAA TAALMODIGHEN HVAD GVD DIG VEL TILFØYE

(Udslidt).

HANS SALIG
 HVSTRVE OC BARN
 TIL ERRE

(Dødningehoved).

Udvendig paa Kirkens Sydmur findes et stort Mindesmærke af Marmor og Sandsten over Michael Gjõe, Ejer af Geddesdal, død 1795. Øverst en Sommerfugl, der søger opad; midt paa Stenen denne Indskrift:

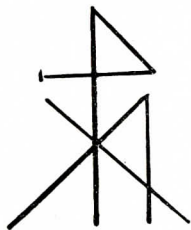
GRAVMINDE
OVER
MICHAEL WULF GIØE
IUSTITZRAAD
EIER
AF GIEDES DAHL
DØD
DEN 18DE MAI
1795

Paa en Urne forneden staar Ordet: TILFREDS.

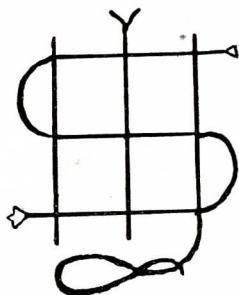
III. KARLSLUNDE. Om Begravelserne i denne Kirke har jeg meddelt i Hist. Samf. Aarb. 1912 Side 117 ff. Her skal tilføjes, at foran Vaabenhusedøren ligger en Sten, hvis Indskrift er udslidt, men i Hjørnerne er endnu to Solsikker, en Lillie og en Valmue. Og paa et Gravsted ved den østlige Laage ligger endnu en Sten, 190×120 cm, hvorpaa kun enkelte Bogstaver skimtes. Mulig er den fra 1624, men sandsynligvis benyttet til en anden Begravelse 1775. Byens Børn har i mange Aar haft den fortvivlede Ide at „slaa Skred“ hen over den, naar den var vaad og glat af Regn. I Hjørnerne er bevaret en Rose, en Solsikke, en Valmue og en Lillie; og mellem de to øverste skimtes et I. H. S.

IV. KARLSTRUP. I Kirken er ingen Gravminde; men Vest for Vaabehuset ligger paa et forsømt Gravsted en stor Sten, 252×150 cm, som engang har været meget smuk; men den har lidt forskellig Overlast; et Hjørne er ødelagt; der har været Gang hen over den (til Taarnet), hvorved Indskriften er udslidt; og endelig har man ubarmhjertig ved en senere Begravelse hugget en Skal af dens øverste Part og derefter indridset med meget tarvelige Bogstaver, paa tværs af den gamle Skrift:

„Her under hviler D. H. Myller fød 27. Januari 1775 død 27 Januari 1818. Han var en redelig virksom Mand og en troe Ven. Fred med hans Støv 1824.“ (I Kirkebogen staar Didric Henric (?) Mekling, alm. kaldet Rytter; Krømand.) Af Stenens gamle Indskrift staar med store Bogstaver i Kanten Begyndelsen af 41. Salme: „.... din nødtørtige til Herren skal frelse hannem i den onde Tid. Herren skal det gaa hannem vel paa Jorden og icke gifve hannem i hans Fienders Vilie, Herren skal vederquege hannem paa hans (Sygeseng) og hielper hannem af all ha(ns)“ Af den egentlige Indskrift staar: DENNE STEEN — og ved Foden enkelte Ord af et Vers: „...rolig soffuer ... Tolmodighed god ... Gud .. Himmerigs sall.“ Af disse faa Ord og af Bibelordet synes det at fremgaa, at den afdøde har haft lang Sygdom og i den udvist kristelig Taalmodighed. I Hjørnerne af Stenen er Englehoveder, fornedet et Dødningehoved med Timeglas over; desuden et Bomærke og et slynget I. H. S., hvorover skimtes to Bogstaver — C. Smukke

Højde 15 cm.

Højde 16 cm.

Guirlander, Solsikker og Lillier har omgivet det ovale Felt, hvori Indskriften har staaet. En Ask er vokset op ved Stenen; noget af Stammen skjuler en Part af Kantens Indskrift.

V. SOLRØD Kirke har nu ingen Gravstene; men under Alteret er en muret Grav, hvori hviler „den der forhv. Sognepræst, Magister Jens Kaalund, Provst

Jens Kaalund og Sognepræst til Herfølge, og Birgitte Muhles Søn, døde 1721, med flere“. (Hofmans Saml. 1761.)¹⁾

Foran Taarndøren en Stump rødlig Sten, hvorpaa Johannes og Lucas. Det har været en mærkelig lille Sten, idet der kun er 22 cm imellem Billederne.

I en privat Have i Byen ligger en Sten, 203×123 cm, foran Havedøren. I alle Hjørner I. H. S. Skriften slidt. Aarstallet 1611 ses.

VI. HAVDRUP og VII. SKENSVED har ingen af disse Stene.

VIII. JERSIE havde i 1761 to Gravstene over stedlige Sognepræster; de er borte. Ved Taarnets Sydside er opstillet en stor, smuk Sten, 230×120 cm. I Hjørnerne Evangelisterne med Symboler. Over Indskriften Jesu Opstandelse, og ved Siderne deraf ses Moses og Døberen Johannes; til Billedet 2. Tim. 2, 8.: Kom Jesum Christum ihu, som er oprejst fra Døde af Davids Sæd efter mit Evangelium. — I Kanten foroven staar: ALTISSIMUS SEMPER HONORANDUS. Under Billedet er et Dødingehoved, Timeglas og korslagte Knokler.

Indskriften er denne:

HERUNDER GIEMMES DE IORDISKE LEVNINGER
AF MARIA SOPHIA SNITHLER
FØDT DEN 4 MAII 1740 I NORGE I TRONHIEMS
STIFT
GIVT DEN 21 AUGUST 1772 MED SOGNEPRÆSTEN
LAVRITS GAMMERØD
I HVILKET EGTESKAB HUN VÅR MODER TIL FIIRE
BØRN
HVORAF DE TO EN SØN OG EN DATTER ENDNU
LEVER
HUN DØDE DEN 30 DESEMBER 1799 OG HENDES
MAND TABTE

¹⁾ Skal forstaas: Jens K., Søn af Provst J. K. og Birgitte Muhle, Herfølge.

EN GOD KONE BØRNENE EN GOD MODER HENDES
BEKIENTE EN ELSKET
VENINDE DE TRÆNGENDE EN BLIID HIELPERSKE
VELSIGNET VÆRE HENDES MINDE.

IX. SNOLDELEV. Kirken har i mange Aar haft Bræddegulv; mulig findes derunder nogle Gravstene. I „Hofmans Foundationer“ 1761 staar, at der er „nogle Liig-Steene over de der tilforn værende Præster“. I Vaabenhuset staar løst (burde indmures) en Stump Gravsten, der er mærkelig ved sin Ælde, idet den bærer Aarstallet 1311. Stenens Bredde har været 87 cm; af Siderne er bevaret ca. 40 og 30 cm. I Kanten ses: (N)O DNI MCCCXI: DIE B(?). Stenen laa før i Diget om Kirkegaarden, men blev i 1887 taget ind.

Inden for Vaabenhusets Dør ligger en blaa Sten, 123 cm lang, 82 cm foroven, 72 cm forneden. I Kanten skimtes et Par Bogstaver, paa Fladen I. H. S. . . 62.

I Proprietær Diges Have ligger to Stene; den ene er anbragt som Bordplade med Indskriften opad; den er 210×115 cm, men hører hjemme i Roskilde som Minde over den „hæderbaarne Matrone“ Sophia Lissen og hendes to Mænd Jens R. Lange og P. Sørensen, begge Købmænd i Roskilde; hun døde 1723. Denne Sten skal være bortsolgt fra Domkirken; et Eksempel mere paa disse gamle Stenes ublide Skæbne.

Den anden Sten, 166×104 cm, ligger paa en Græsplæne; er fjernet fra Byens Kirkegaard, hvor den blev lagt over Gaardejer Niels Olsen, der døde 26. Januar 1815, og hans Hustru Ane, død 1839, for at de her kunde „dele Gravens stille Hvile“. Stilheden er imidlertid bleven brudt.

HER HVILER
ANE IENSDATTER
FØDT DEN 5 JANUARI 1769
DØD DEN 4 AUGUST 1839

INDGIK I EGTESKAB I AARET 1791
 MED
 NIELS OLSEN
 SOM DØDE 1815 EFTER 24 AARS
 KIÆRLIGT EGTESKAB
 OG DELER NU HER TILSAMMEN
 GRAVENS STILLE HVILE

DE RYGTED HAR DERES KALD PAA IORD
 MED GLÆDE I FADER OG MODER ØIE
 DE STRÆBTE AT VIRKE OG FORNØIE
 DE FANDT DERES LØN I ENGLEKOR

I Snoldelev HASTRUP ved Lars Olsens Enkes Gaard ligger i Stakhaven en stor Sten, 222×153 cm, som ogsaa engang er fjernet fra Snoldelev Kirkegaard. Den har været rigt udstyret med Udhug: Evangelisterne — Jesu Opstandelse — Timeglas — Dødningehoved — Knokler, men er nu næsten helt slidt ud. Aarstallet 1795 skimtes, ligeledes 181?. Den gamle Enke fortæller, at der i hendes Barndom laa mange paa Kirkegaarden; nogle skal være brugt ved Opførelsen af Byens Sprøjtehus (!). I en anden Gaard i Byen ligger en Sten i Køkkengangen; den er $212 \times 95 \times 77$ cm.

X. TUNE Kirke har i Vaabenhusets Gulv en spids Sten, 168×78 og 56 cm. I højre Kant skimtes: DVS: SACERDOS. Denne Sten skal være fra Begyndelsen af 14. Aarh. (Trap); men dens oprindelige Plads er næppe her lige inden for Døren med Fodenden mod Nord. Paa Kirkegaarden har ligget en Sten fra 1778, efter Sigende over en Skarpretter fra Roskilde; er rimeligvis — som den i Snoldelev — købt i Roskilde; nu er den fjernet.

XI. REERSLEV. I Vaabenhuset er opmuret en Sten over Præsten Johan Vetsel († 1630) og Hustru Karen Madsdatter. Stenen er 190×136 cm og har før ligget i Koret. Foroven er udhugget Billede af Præsten og hans Hustru. I Hjørnerne runde Felter med Bæger — Bomærke — Dødningehoved og Knokler. Øverst

staar paa Latin: „Jeg skal ikke dø, men leve og forkynde Herrens Gerninger.“ Forneden staar: „Deres Lemmer hviler her i samme Grav; de venter at se dit Ansigt, Christus — Jesus, Menneskenes Frelser. Fire efterlevende Sønner har sørget for, at dette Gravmæle blev sat.“

SPAL 118

NON MORIAR SED VIVAM ET ORA DNI NARRABO

(Bæger)

(Billede)

(Bomærke)

HER LIGGER BEGRAFVIT HEDERLIG OC VELLERD
MAND HER IOHAN VETSEL SOM VOR SOGNEPRÆST
TIL REERSLOF KIRCKE Y 39 AAR HAND VOR BARN
FØDT I ROISKHILD AAR 1560 OC DØDE DEN XI
8BRIS AAR 1630 Y HANS ALDERS AAR 70 OC

ECTESKABS

38 OC SAA LIGGER HOS HANNEM BEGRAFVET HANS
KIÆRE

HØSTRV KAREN MATHSDAATER SOM DØDE DEN
AAR OC SIVE DERIS BØRN GUD

GIFVE DEM EN ÆREFVLD OPSTANDELSE

ILLORVM RECVBANT HIC VNO MEMBRA CUBILI

EXPECTANT FACIEM CHRISTE VIDERE TVAM

I H S

HOC MONVMTVM PONI CVRARVNT QVATVOR
FILII SUPSTITES

(Dødn.hoved).

NR WR HR IR

(Knokler).

XII. VINDINGE Kirke har ingen gamle Gravstene.

KILDEBRØNDE KIRKE I KØRET

MENE HAFUER IGENNEMSTUCKET DENNE MIN

Matthæus

HER UNDER HUILER
ERLIG ACT OC VELFOR
NEMME MAND OLUF
PEDERSEN FORDUM BO

Marcus

ENDE I KIØGE KRUG BARNFØD AN. 1605 I
HOLSTEN I HADERSLEF HUUS LEHN I SUERUP
I ØSBYE SOGN. VAR 2 GANGE GIFT FØRST AN 16
38 MED ÆRLIG OC GUDFRYCTIG QUINDE NV SL. CATRI
NE HERMANDSATER KIAD MED HUILKEN HAND I ET
KIERLIGT ÆCTESKAB PAA 17 AARS TID AFLEDE 3 SØNNER
OC 7 DØTTRE DERNEST AN, 1656 MED ÆRLIG DYDIG
OC GUDFRYCTIG QVINDE MAREN PEDERSDATTER MED HVIL
KEN HAN LEFUEDE ET KØRDT DOG MEGET GOTT
OC KIERLIGT ÆCTESKAB I 2 AAR OC 9 UGER OC 5 DAGE AF
LEDE MED HINDE EN DATTER SOM BLEF ICKUN ET AAR
OC 9 UGER GAMMEL, OC HVILER HER HOS SIN FADER DØ
DE SAA DENNE SL: MAND IÜLEAFTEN ÜDI SIN ALDERS
54 AAR HANS ROLIGHED ER ÆRLIG HANS OPSTANDELSE
[. . . .] I SIN TID GLÆDELIG.

LAÜ TIL AT FØLGE MED DEN SKAAL IEG HAR DRUCKET
STAAR DIG OC FOR NAAR DU AF DØDEN GIENNEMSTUCKET
ER LAGT I SORTEN MULD SIG ORMENE
DA FØDER, OC UERDEN HIELPER EY
HUORFOR DU DIG BEMØDER
LÆR AT LEFUE OC LÆR AT DØE
SAA KAN DU SALIG FLYTTE
OC GØR I HIMMERIG ET GLAD OC
ÆVIG BYTTE.

AN. 1674 HAFUER HANS IACOBSEN OC SIN HUSTRU
M. D. P. BEKOST DENNE STEN
PAA HANS S, FORMAND OC DERIS BØRN TIL ÆRE OC
TILHØR

H. I S. OC SINE ARFVINGER.

Lucas

Johannes

IEG VED AT MIN FRELSERE LEFUEER OC HAN SKAL OPVECKE MIG AF IORDEN OC NAAR OR-

HÜD SKAL IEG SÆ GUD I MIT KIØD OC MINE ØYEN SKAL SKUE HANNEM - IOBXIX V - 25 - 26.